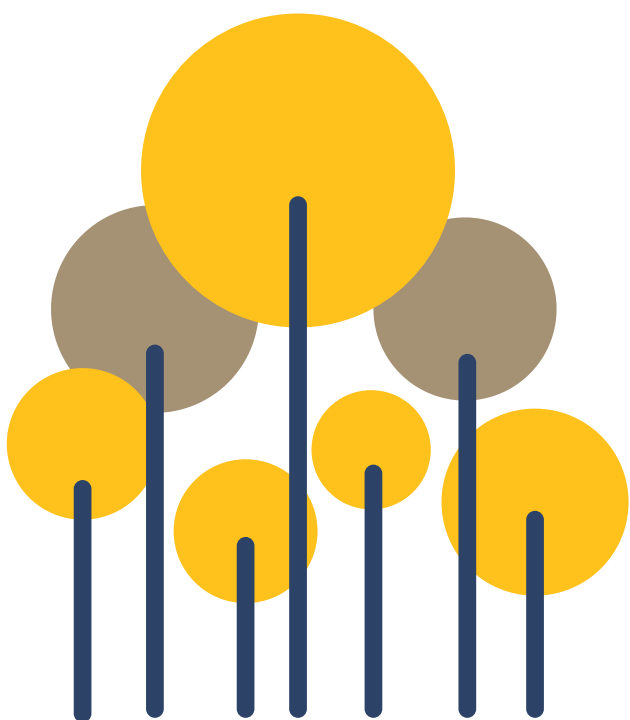

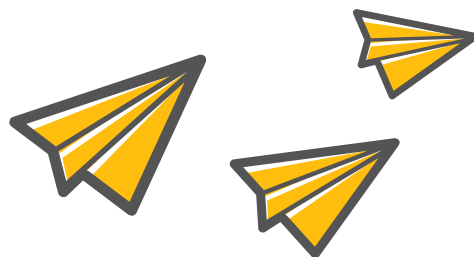
UZDIZANJE OMLADINSKOG RADA IZNAD GRANICA

*Međusobno i zajedničko učenje
Srbije i Estonije*

**Autori:
ANA PECARSKI
DENIZ HOTI**

UVOD¹

Dokument koji se nalazi pred vama jedan je od glavnih rezultata međunarodnog projekta „Uzdizanje omladinskog rada iznad granica“, koji su sproveli Nacionalna asocijacija praktičara/ki omladinskog rada (NAPOR) Srbije i Estonski centar za omladinski rad - Eesti Noorsootöö Keskus. Ideja koja stoji iza ovog projekta nastala je nakon procene zajedničkih potreba za unapređenjem kvaliteta omladinskog rada, područja u kojoj su oba partnera veoma iskusna, budući da su centralni organi na nacionalnom nivou za razvoj omladinskog rada. Glavni fokus publikacije biće demonstriranje konteksta omladinskog rada, saradnje sa institucijama za mlade i prikazivanje primera omladinskog rada koji se praktikuju u dvema zemljama.

Važni delovi analize biće orijentisani na istraživanje izazova koji postoje u svakoj zemlji, od institucionalnog okvira do dostupnih metoda i alata. Projekat ima za cilj da uvede potencijal za poboljšanje praksi omladinskog rada u Srbiji i Estoniji razmenom dobrih praksi, analizom znanja i stvaranjem preporuka na nacionalnom nivou. Ove aktivnosti teže stvaranju sinergije između različitih sektora koji imaju uticaja na mlade, poboljšavajući uzajamne snage i prepoznavanje rada sa mladima.

[1] Provided by the National Association of Youth Workers (NAPOR) Serbia

Glavni ishodi projekta „Uzdizanje omladinskog rada iznad granica“ su:²

- Stvorene preporuke i identifikovane oblasti za poboljšanje nacionalnih mehanizama koji se odnose na kvalitet rada sa mladima, zasnovane na iskustvima iz studijskih poseta Srbiji i Estoniji;
- Kreiran predlog nove politike zasnovan na dokazima, na nacionalnom nivou, koja će biti skrojena tako da osigura održivi sistem za prakse omladinskog rada;
- Podržan profesionalni razvoj omladinskih radnika/ca i njihovo osnaživanje za uvođenje inovativnih metoda i pristupa u svakodnevni rad, uz pokrenuta poboljšanja programa i politika za omladinske radnike/ce na nivou lokalnih organizacija i lokalnih javnih institucija koje predstavljaju omladinski radnici uključeni u projekat.

Rezultati projekta značajno će istaći osnažujuće prioritete ulaganja, performansi i efikasnosti, jer stvaraju preduslove za inovativne načine osiguravanja održivog ulaganja u omladinski rad kroz otvaranje javnih institucija za uključivanje usluga omladinskog rada. Sve ovo vodi ka sistemskom pristupu brizi o mladima na lokalnom nivou.

Projekat finansira Fondacija Tempus (Srpska nacionalna agencija) kroz program ERASMUS +.

[2] Erasmus plus platforma za rezultate projekta

KONTEKST

Istorijski kontekst

Srbija i Estonija imaju bogatu istoriju brige o mladima, a u obe zemlje nekioblici omladinskih programa potiču još iz 19. veka. U Estoniji je zakonodavstvo o radu i obrazovanju mladih nastupilo vrlo brzo i brzo se razvijalo tokom prve nezavisnosti (1918-1940)³. Zakon o omladinskim organizacijama (donet 1936.) definisao je mlade kao osobe mlađe od 20 godina. Zakon o omladinskim organizacijama naglašava važnost podrške prilagođavanju mladih u životu i nalaže potrebu stvaranja povoljnih uslova za razvoj znanja, veština i talenata mladih. „Od početka 1990-ih usvojeni su brojni zakonodavni akti koji regulišu oblast rada sa mladima: Zakon o školama hobija (1995., revidiran 2007.),⁴ Zakon o maloletničkim sankcijama (1998., više nije na snazi od 2018.) i Zakon o radu sa mladima (1999., revidiran 2010. i 2017.) “. Prema Zakonu o omladinskom radu, mladima smatraju osobe između 7 i 26 godina starosti⁵. Početkom 2018. godine bilo je 276 800 mladih⁶.

[3] Taru M, Pilve E. i Kaasik P, “Istorija omladinskog rada u Estoniji”

[4] Mai Beilmann, List zemlje o omladinskom radu u Estoniji, EU-Coe partnerstvo za mlade

[5]

<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/516102017001/consolidate/current>

[6] Zvanična statistika Estonije

Prema Zakonu o organizaciji lokalne uprave, organizovanje rada s mladima je odgovornost lokalnih samouprava.⁷ Omladinska pitanja (omladinska politika) jedna su od odgovornosti Ministarstva prosvete i istraživanja (oddeljenje za omladinske poslove), a primena omladinske politike i razvoja omladinskog rada zadatak je Estonskog omladinskog radnog centra koji deluje pod upravom ovlašćenja Ministarstva.⁸ Sledeće krovne organizacije su strateški partneri ministarstva:⁹ Savez škola hobija, Savez škola muzičkog hobija, Savez škola umetničkih hobija, Estonsko udruženje otvorenih omladinskih centara, Estonski omladinski savet, Asocijacija omladinskih radnika/ca, Asocijacija sporta u školi, Sindikat obrazovanja plesnog hobija, Savez obrazovanja za hobi nauka, Organizacija devojaka Estonske odbrane i Organizacija dečaka Estonske odbrane, Estonska debatna unija, Estonska unija studentskih saveta, Federacija estonskih studentskih saveza, Organizacija istaknutih mladih ljudi.

U Srbiji se zakonodavstvo razvijalo mnogo duže, sa velikim izostankom tokom devedesetih kada su se omladinski rad i omladinske aktivnosti dešavali vrlo nasumično i bez ikakve zakonodavne i sistematske podrške. OCD iz Srbije oformile su koaliciju mladih 2003. godine i aktivno vodile kampanju za podizanje svesti o položaju mladih u društvu i nedostatku mehanizama podrške.

[7] Zakon o organizaciji lokalne uprave
<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/511022019003/consolide>

[8] <https://www.hm.ee/en/activities/youth>

[9] <https://dok.hm.ee/et/document.html?id=2d699d5c-d54a-4e37-a55d-049a3122c392&fbclid=IwAR3hl2KxJ3R2UWMqDNGAkdVe6Q0TsjllWjLtgfW1aeXmb6tMOvWwt5zlAo>

Koalicija je sprovela blokadu Vlade Srbije u maju 2007. godine, kada je Vladi upućeno preko 16000 telefonskih poziva, preko 4000 faksova i preko 30000 poruka e-pošte sa istim pitanjem: Ko je zadužen za mlade? Blokada je bila uspešna u svojoj misiji stavljanja mladih u središte pažnje, a ubrzo nakon nje osnovano je i Ministarstvo omladine i sporta. Prva Nacionalna strategija za mlade usvojena je 2008. godine. Zakon o mladima donet je 2011. godine.¹⁰

[10] Bojana Perović i Jelena Stojanović, List zemlje o omladinskom radu u Srbiji, EU-Coe partnerstvo za mlade https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47262550/Serbia_country_sheet_youth_work.pdf/b11d835b-2450-fa51-4da0-e9bda10ab0eb

Definicija omladinskog rada

U srpskom Zakonu o mladima, omladinski rad je definisan kao onaj deo omladinskih aktivnosti koje se organizuju sa mladima i za mlade, zasnivaju na neformalnom obrazovanju, odvijaju u okviru slobodnog vremena mladih i preduzimaju radi unapređivanja uslova za lični i društveni razvoj mladih u skladu s njihovim potrebama i mogućnostima i uz njihovo dobrovoljno učešće.¹¹

Nacionalna asocijacija praktičara/ki omladinskog rada (NAPOR) ima detaljniju definiciju omladinskog rada: Omladinski rad je planiran program obrazovnog karaktera, kreiran sa svrhom pružanja podrške mladima u procesu osamostaljivanja, tako što im omladinski radnik/ca pomaže u ličnom i socijalnom razvoju kako bi postali aktivni članovi/ce društva i učesnici/ce u procesu donošenja odluka.

Ideja omladinskog rada je kreiranje sigurnog okruženja i mogućnosti za aktivno učešće mladih na dobrovoljnoj osnovi u procesu sticanja veština, kompetencija i znanja!¹² Definicija NAPOR-a detaljnije je objašnjena u priručniku „Rečnik omladinske politike“, kreiranom 2015. godine kao zajednički napor Nacionalna asocijacija praktičara/ki omladinskog rada asocijacije praktičara/ki omladinskog rada (NAPOR), Krovne organizacije mladih Srbije (KOMS), Nacionalna asocijacija praktičara/ki omladinskog rada asocijacije kancelarija za mlade (NAKZM) i Ministarstva omladine i sporta Republike Srbije da preciznije definišu glavne pojmove i aktere omladinske politike, kao i da unaprede međusobne odnose svih aktera. Rečnik detaljno objašnjava jasnu razliku između pojmova: omladinski rad, rad sa mladima i neformalno obrazovanje.

[11] Zakon o mladima Republike Srbije http://www.mos.gov.rs/wp-content/uploads/2014/04/Zakon_o_mladima.pdf

[12] Smernice za osiguranje kvaliteta u programima omladinskog rada, NAPOR http://www.napor.net/sajt/images/Dokumenta/NAPOR-smernice_za_osiguranje_kvaliteta_omladinskog_rada.pdf

Omladinski rad u ovom kontekstu definisan je kao dugoročan proces sa tri glavna stuba: priprema i motivisanje mladih da aktivno učestvuju u društvu, podsticanje i kontinuirana facilitacija preispitivanje vrednosti i uverenja mladih, i podsticanje i promocija prihvatanja i razumevanje drugih.¹³ Definicija je široko prihvaćena među organizacijama članicama NAPOR-a, ali u širem kontekstu i dalje postoje razlike u načinu na koji omladinski rad definišu različiti akteri u Srbiji.

[13] Rečnik omladinske politike, Nacionalna asocijacija praktičara/ki omladinskog rada (NAPOR), Nacionalni savet mladih Srbije (KOMS), Nacionalna asocijacija kancelarija za mlade (NAKZM), Ministarstvo omladine i sporta Republike Srbije <https://koms.rs/wp-content/uploads/2016/08/Recnik-omladinske-politike.pdf>

Omladinski rad je definisan u estonskom Zakonu o radu sa mladima kao „stvaranje uslova za promociju raznolikog razvoja mladih osoba koji im omogućava da budu aktivni izvan svojih porodica, formalnog obrazovanja stečenog u sistemu obrazovanja odraslih i slobodno izabranog rada”¹⁴. [Prema definiciji, omladinski rad pokriva širok spektar aktivnosti koje bi trebale omogućiti mladima da budu aktivni i da se razvijaju van formalnog obrazovnog sistema. Ova definicija naglašava neformalni proces učenja i dobrovoljnu prirodu omladinskih radnih aktivnosti.

Organizacija omladinskog rada polazi od sledećih principa koji su navedeni u Zakonu o radu sa mladima.¹⁵

- omladinski rad se vrši u korist i zajedno sa mladima uključivanjem mladih u proces donošenja odluka;
- u stvaranju uslova za sticanje znanja i veština, treba polaziti od potreba i interesa mladih;
- omladinski rad je zasnovan na učešću i slobodnoj volji mladih;
- omladinski rad podržava inicijativu mladih;
- omladinski rad polazi od principa jednakog tretmana, tolerancije i partnerstva.

[14] Akt o omladinskom radu

[15]<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/516102017001/consolide>

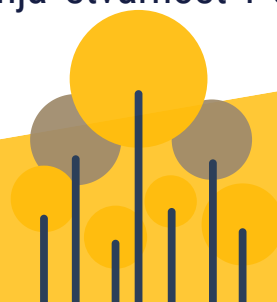
Ko su mladi?

Jedan od okvira koji postavlja pravila u radu u ovom kontekstu je i definicija mlade osobe u obe države. Estonski zakon o radu sa mladima priznaje mlade ljude u dobi od 7 do 26 godina, dok srpski zakon o mladima definiše starosne granice kao 15-30. Starosni jaz praćen je očekivanim jazom u aktivnostima i programima; Estonski programi rada za mlade u velikoj se meri vrte oko stvaranja sigurnih prostora i pružanja neformalnog iskustva učenja, dok u Srbiji programi omladinskog rada kruže oko adolescencije i podrške kroz adolescenciju, ispitivanjem vrednosti i uverenja i aktivnim učešćem. Rad sa decom se ne smatra omladinskim radom u Srbiji i gotovo da postoji stroga linija između organizacija koje rade sa decom i organizacija koje rade sa mladima.

U evropskom kontekstu, mladi su osobe od 13 do 30 godina. Za potrebe evropskih politika za mlade, ovu dob koriste i Evropska komisija i Savet Evrope.¹⁶

Omladinski radnici iz Srbije, posebno oni koji su aktivni na terenu na lokalnom nivou, postavili su pitanje prekrajanja donje starosne granice. Jedno od glavnih tačaka bila je da 15 godina može biti prekasno za dopiranje do mlade osobe koja je već formirala svoje navike i ponašanje, i da bi dopiranje do mladih u ranijoj dobi moglo dovesti do većeg i značajnijeg uključivanja mladih u programe omladinskog rada. Ovo je istaknuto kao jedna od glavnih tema za dalju diskusiju nakon ovog projekta u oblasti rada sa mladima u kontekstu Srbije.

[16] Istraživačko partnerstvo Saveta Evrope i Evropske komisije: Izveštaj sa seminara za istraživanje „Omladinski sektor i neformalno obrazovanje / učenje: rad na stvaranju cjeloživotnog učenja stvarnost i doprinos trećem sektoru“, Strazbur, 28. i 30. aprila 2004.

Gde se odvija omladinski rad

Dok u Srbiji omladinski radnici u većini slučajeva posluju u nevladinim organizacijama, a svega nekoliko njih je aktivno u lokalnim kancelarijama za mlade, Estonija je omladinski rad popularizovala kao profesiju. To je dovelo do mnogo većeg dometa estonskih omladinskih programa, sa čime se Srbija bori poslednjih godina, posebno imajući u vidu tešku situaciju omladinskih organizacija (centralizacija, projekat umesto programskog finansiranja, neredovno finansiranje, nestabilno okruženje, nedostatak priznanja...).

Ograničeni domet programa omladinskog rada je najvidljiviji u ruralnim sredinama u kojima ne postoje lokalne NVO i omladinski klubovi.

U Estoniji, pored otvorenih omladinskih centara, omladinski radnici su na primer aktivni u hobi školama, školama, omladinskim udruženjima, omladinskim kampovima, bibliotekama ili muzejima. Omladinskim radnicima/cama su mladi na raspolaganju i sprovode programe na mestima gde se mladi sastaju i provode svoje vreme.

Škole hobija i otvoreni omladinski centri ili pripadaju strukturi lokalne opštine ili njima upravljaju nevladine organizacije. Prema izveštaju o radu Ministarstva obrazovanja i istraživanja u 2018. godini 57% mladih bilo je uključeno u omladinski rad, a profesija je priznata i integrisana u druge oblasti.

Glavni pružaoci omladinskog rada u Estoniji:¹⁷

Hobi škole: u 2018. godini u Estoniji je bilo 750 hobi škola koje nude hobi obrazovanje iz sporta, muzike, umetnosti i mnogih drugih oblasti od interesa.

Omladinski centri: nude mladima širok spektar aktivnosti i većina ih deluje na osnovu otvorenog omladinskog rada. U 2018. godini u Estoniji je bilo 280 omladinskih centara.

Udruženja mladih: udruženje mladih je neprofitna organizacija sa dve trećine mladih kao članova, a čija je svrha organizovanje i sprovođenje omladinskog rada. Procjenjuje se da 10% mladih učestvuje u omladinskim udruženjima.

Omladinski i radno-edukativni kampovi: omladinski kampovi pružaju mladima mogućnost da svoj letnji odmor ili školski odmor provedu na zdrav i smislen način. Radni obrazovni kampovi kombinuju radne i omladinske mogućnosti rada. Svake godine preko 30 000 mladih učestvuje u kampovima za mlade i kampovima radne edukacije.

Omladinski rad u školama: omladinski rad u opštem obrazovanju i strukovnim školama podržava postizanje ciljeva školskog programa, zasnovan je na vannastavnim aktivnostima i organizuju ga omladinski radnik/ca škole, savet učenika i rukovodioci hobi aktivnosti. Preko 70 000 mladih ljudi učestvuje u školskim hobi aktivnostima.

[17] <https://www.hm.ee/en/activities/youth/youth-work>

Putevi omladinskog radnika/ce

Omladinski radnici/e su osobe koje rade sa mladima u širokom rasponu neformalnog i informalnog konteksta, obično se fokusirajući na lični i društveni razvoj kroz odnose jedan na jedan i u grupnim aktivnostima. Možda je njihov glavni zadatak facilitacija učenja, ali je jednako verovatno da omladinski radnici prihvataju pristup socijalnog pedagoga ili pristup direktnog socijalnog rada. U mnogim slučajevima se te uloge i funkcije kombinuju jedna sa drugom.¹⁸

U Estoniji se visoko obrazovanje iz ove oblasti može steći na studijama omladinskog rada. Prvi program obuke mladih radnika/ca pokrenut je 1992. godine.¹⁹ Na Univerzitetu u Tartuu, Narva koledžu (primenjeno visoko obrazovanje, četiri godine) od 2004. godine postojali su nastavni programi za omladinski rad. Na Viljandi akademiji za kulturu Univerziteta u Tartu-u postoji program na diplomskom nivou BA – bechlor: nastavnik-menadžer aktivnosti u slobodno vreme (primenjeno visoko obrazovanje) i BA – bechlor programi za omladinski rad na nivou Univerziteta u Talinu (primenjeno visoko obrazovanje, tri godine) od 1994. godine. Pored toga, postoje univerzitetski programi upravljanja omladinskim radom na nivou MA - master od 2015.²⁰

[18] Chisholm, L. (2005): Bridges for Recognition Cheat Sheet: Proceedings of the SALTO Bridges for Recognition: Promoting Recognition of Youth Work across Europe, Leuven-Louvain. (Mostovi za prepoznavanje - puškice: Zbornik radova SALTO mostovi za prepoznavanje: Promovisanje priznavanja omladinskog rada širom Evrope, Leuven-Louvain.)

[19] Taru M. Pilve E. i Kaasik P. (2014), „Istorija omladinskog rada u Estoniji“

[20] Mai Beilmann, List države o omladinskom radu u Estoniji, EU-Coe Partnerstvo za mlade

Estoniski centar za omladinski rad je telo koje dodeljuje nagrade u oblasti profesije omladinskih radnika/ca. Profesionalni sertifikat za omladinski rad važi 5 godina i može se produžiti najviše na jednu godinu nakon isteka. Profesionalne kvalifikacije se odnose na sve ljude koji rade sa mladima i nisu obavezne, ali mnoge opštine su počele da traže ovu potvrdu. Delimične profesionalne kvalifikacije su obavezne za rad u omladinskom kampu. Profesionalni standard je dokument koji opisuje skup veština, znanja i dispozicija, tj. zahteva za kompetencijom, potrebnih za uspešno obavljanje radnih zadataka. Profesionalni standardi koriste se za sastavljanje nastavnih programa i dodelu kvalifikacija.

Profesija omladinskog rada obuhvata zanimanja omladinskog radnika/ca, nivo 4, nivo 6 i nivo 7 prema Evropskom okviru kvalifikacija. Omladinski radnik/ca 4. nivoa se fokusira na pojedinačne mlade osobe i omladinske grupe. Omladinski radnici nivoa 6. organizuju omladinski rad i upravljaju organizacijama i ustanovama. 7. nivo omladinskih radnika/ca razvija oblast omladinskog rada na lokalnom i nacionalnom nivou, upravlja ustanovama, organizacijama i profesionalnim mrežama i nadgleda druge omladinske radnike/ce.

U Srbiji je jedan od najopsežnijih obrazovnih programa za omladinske radnike/ce spada u neformalno obrazovanje. Nacionalna asocijacija praktičara/ki omladinskog rada (NAPOR) kreirala je nastavni plan i program za obrazovanje omladinskih radnika/ca,²¹ koji sadrži program obuke za dva stručna nivoa (omladinski lider/ka i omladinski radnik/ca) i mehanizam za validaciju ranije stečenih kompetencija u omladinskom radu²² (proces će biti detaljno objašnjen u nastavku ovog dokumenta). Obrazovni program je podeljen na module i realizuju ih licencirane organizacije članice. Nastavni program takođe prepoznaje treći stručni nivo (Stručnjak za omladinski rad), ali ne postoji mehanizam za obrazovanje ili validaciju na nacionalnom nivou.

Centar za omladinski rad (CZOR) - organizacija članica NAPOR-a, u saradnji sa Univerzitetom Jönköping iz Švedske, sprovodi formalni program obrazovanja omladinskih radnika/ca kroz univerzitetske kurseve: Vodstvo i razvoj omladinskog rada – A nivo (30 ECTS) i liderstvo i razvoj omladinskog rada u zajednici - nivo B (30 ECTS). „Jedinstvenost CZOR-a leži u činjenici da je jedina organizacija građanskog društva u Republici Srbiji koja pruža formalno obrazovanje za omladinske radnike/ce.”²³

Univerzitet u Novom Sadu realizovao je dvogodišnji program master strukovnih studija: Omladinski rad u zajednici (120 ESPB). U 2019. godini omladinski radnik/ca kao zvanje zvanično je svrstan u nacionalni okvir kvalifikacija u Srbiji,²⁴ ali još uvek nije doneta zvanična dokumentacija o tome kako neko zapravo dobija ovaj status.

Za omladinske radnike/ce i iz Srbije i Estonije postoji mnogo obrazovnih mogućnosti u neformalnim obrazovnim programima na evropskom i širem nivou, kroz kurseve obuke, MOOC-e (masivni otvoreni onlajn kursevi koje sprovode renomirani univerziteti), seminare itd., i ove mogućnosti se široko koriste za profesionalizaciju i razvoj kompetencija u omladinskom radu.

[21] Kvalifikacije i klasifikacija za tri profesionalna nivoa omladinskih radnika/ca, NAPOR

[22] Još jedan korak ka licenciranju omladinskih radnika, NAPOR

[23] <https://www.czor.org/obrazovanje/>

[24] Odluka o Jedinstvenim kodovima za unos i šifriranje podataka u evidenciju iz oblasti rada ("Službeni glasnik RS", br. 56/18)

GOOD PRACTICE IN THE YOUTH FIELD IN ESTONIA

Estonska je jedna od najrazvijenijih digitalnih nacija na svetu. Za samo 20 godina, mala baltička država uspešno je stvorila efikasno i sigurno digitalno okruženje koje je uticalo na gotovo sve aspekte svakodnevnog života. Od plaćanja poreza i glasanja putem Interneta do prijave za digitalni legitimacije ili zakazivanja sastanka kod lekara, E-Estonia ima jednostavno e-rešenje za sve.²⁵

Dugoročni cilj estonskih vlada je stvaranje države „nulte birokratije“ i „nove digitalne nacije“.²⁷ Istovremeno, estonski preduzetnici vrše neverovatan uticaj širom sveta svojim „jednorozima“ (privatnim kompanijama vrednim više od milijardu dolara) u oblastima transporta, video igara, komunikacije i razvoja softvera.

Ali kako takvo tehnološko unapređenje utiče na omladinski rad u Estoniji?

Glavni cilj sledećih poglavlja je ukratko odgovoriti na gore postavljeno pitanje i predstaviti neka ključna saznanja iz studijske posete otvorenim omladinskim centrima i hobi školama u Estoniji i na kraju podeliti neke informacije o formalnom obrazovnom sistemu omladinskog rada u Estoniji. Prelazeći kroz naredna poglavlja i primere dobre prakse videćemo kako Estonija stvara sjajne uslove za svoju omladinu kroz omladinsku radnu praksu.

[25] E-Estonia, <https://e-estonia.com/>

[26] Independent Reporting Mechanism (IRM): Estonia Progress Report 2016-2017, page 5, https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2018/04/Estonia_Mid-Term-Report_2016-2018_EN_for-public-comment.pdf

[27] “ Estonija gradi novu digitalnu nacionalnu državu za sve “, rekao je Kaspar Korjus, direktor programa e-rezidencija, za The World Weekly <https://e-estonia.com/e-estonia-state-of-the-future/>

Smart youth work

*“Pametni omladinski rad nije sama aktivnost ili metoda niti zamenjuje postojeće prakse.”*²⁸

Estonija je prepoznala koncept pametnog omladinskog rada 2017. godine.²⁹ Ciljevi su: 1) pametna radna rešenja za mlade, namenjena mladima; 2) pametna digitalna rešenja u oblasti omladinskog rada vezana za kompetencije i radne metode omladinskih radnika/ca; 3) razvijanje kvaliteta, funkcionisanja i efikasnosti omladinskog rada i sticanje boljeg znanja o mladima.

Pored toga, Udruženje otvorenih radnih centara Estonije razvilo je sistem za digitalno praćenje učešća i razvoja mladih. On osigurava da se podaci prikupljaju svuda po istoj logici.³⁰ Takođe predviđa različite situacije u skoroj budućnosti i redizajnira usluge za mlade ako je to potrebno.

Iznad svega Estonija je razvila koherentan i usklađen (pametnan) sistem rada za mlade koji počinje u ranom detinjstvu i koji se proteže izvan redovnog školskog dana. Hobi obrazovanje, omladinski centri, biblioteke i škole pružaju pristup tehnologiji i tehničkim programima. Ukratko, izgleda da je estonska strategija bila prvenstveno da se stvori dostupnost tehnologije.

[28] Koncept pametnog rada sa mladima, strana 7, stav 1
<https://docplayer.net/63142525-The-concept-of-smart-youth-work.html>

[29] <https://entk.ee/nak-veeb/wp-content/uploads/2017/10/Nutika-NT-kontseptsioon-ENG-web.pdf>

[30] <https://juhtimislauad.stat.ee/>

Dok su omladinski radnici i treneri u neformalnom obrazovanju u Srbiji u toku sa novinama i aktivno koriste pametne alate u radu sa mladima, nedostatak digitalne infrastrukture u omladinskom radu prati opšti nedostatak digitalne infrastrukture u zemlji. Sa organizacijama koje se batrgaju sa plaćanjem zakupa prostora, i omladinskim klubovima koji se bore za održavanje aktivnosti sa minimalnim budžetima, uređaji (kao što su VR naočare, roboti, 3D štampači itd.) su za većinu omladinskih programa vrlo dalek san.

Postavlja se i pitanje među omladinskim radnicima/cama o efikasnosti digitalnih alata u svakom kontekstu. Iako postoje aplikacije koje su veoma korisne za gejmfikaciju (prezentovanje sadržaja kroz igru) i grupnu interaktivnost, neki omladinski radnici smatraju da u pojedinim kontekstima postoji prekomerna upotreba digitalnih alata za koje se plaše da mogu dovesti do otuđenja mladih. Glavna tema za dalju diskusiju bila bi gde povući liniju između digitalnih alata koji dodaju kvalitet programu i prevelikog broja digitalnih alata čija je svrha samo da učine da omladinski program izgleda „pametno“.

Open Youth Centers / Otvoreni omladinski centri

Od 1. januara 2016. Estonija ima 283.350 mladih uzrasta od 7 do 26 godina, što je 21,54% stanovništva Estonije.³¹

U 2000-im je došlo do navale kreiranja otvorenih omladinskih centara širom Estonije (1998. je postojao jedan otvoreni omladinski centar, a u 2018. ih je bilo 280).

Poslednjih godina tendencija omladinskog rada sve više se pomera od razvoja infrastrukture i usluga ka pedagoškim ciljevima da podrže formiranje aktivnih i svesnih građana. Otvoreni omladinski centar je organizacija za rad sa mladima u vlasništvu lokalnih vlasti ili neprofitnih udruženja. Omladinski centar ima najširi spektar usluga omladinskog rada i jedan je od uobičajenih pružalaca omladinskog rada. Omladinski centri mogu postojati u različitim oblicima, ali većinu njih karakteriše primena otvorenog metoda rada sa mladima. Prema istraživanju sprovedenom 2011. godine, procenjeni broj mladih koji su jednom nedeljno učestvovali u aktivnostima omladinskih centara je više od 77.000. Na sličan način kao u Estoniji od 2007. do 2014., došlo je do procvata otvaranja kancelarija za mlade (ne centara) širom Srbije (jedna otvorena kancelarija za mlade u 2007. i više od 120 otvorenih kancelarija za mlade u 2014.). Za razliku od Estonije, većina koordinatora kancelarija za mlade nisu obrazovani omladinski radnici. Pored toga, Srbija nije koristila priliku da pretvori stare neiskorišćene prostore u omladinske centre. Ilustracije radi, udruženje Evropska prestonica mladih Novi Sad danas gradi prvi omladinski centar u Srbiji.

[31] <https://www.hm.ee/en/activities/youth>

Hobi škole

Pod konceptom neformalnog obrazovanja podrazumeva se i hobi obrazovanje. Državna i opštinska podrška obrazovanju nastavlja se i posle škole. Estonija ima čitav sistem škola hobija i omladinskog rada u kome mladi (starosna grupa 7–26) mogu da učestvuju. Ceo sistem ima 750 hobi škola³² i 79.698 učenika.³³

Škole i učenici mogu dobiti dodatna sredstva od svoje opštine za vanškolske aktivnosti.³⁴ U Srbiji na sličan način privatna lica ili nevladine organizacije mogu da akredituju obrazovni program i/ili organizaciju u Ministarstvu prosvete.

Svrha hobi obrazovanja, prema estonskom Standardu za hobi obrazovanje je pružanje mogućnosti za sveobuhvatni razvoj ličnosti i podrška mladim ljudima u njihovom razvoju u sposobne članove društva. Te škole su podeljene na:

- 1) muzičke i umetničke škole;
- 2) sportske škole;
- 3) centri za tehnologiju, prirodne nauke, kreativne aktivnosti i poseban interes.

Vlasnici hobi škole mogu biti lokalne samouprave ili nevladine organizacije. Nastavni programi hobi škola registrovani su u Estonskom obrazovnom informacionom sistemu (EHIS). Vaspitači, često omladinski radnici, studenti/kinje ili drugi koji imaju stručnost u određenom predmetu, rade sa grupama mladih na nedeljnom nivou.

Država pruža podršku ali i očekuje da se formalno obrazovanje i hobi obrazovanje integrišu, npr. neke lekcije koje predaju stručnjaci u hobi školama ili iskustvo i znanje stečeno u hobi školi su priznati u formalnom obrazovanju.

[32] <http://213.184.44.253/Index.aspx?DataSetCode=NH09>

[33] <http://213.184.44.253/Index.aspx?DataSetCode=NH09>

[34] <https://www.hm.ee/en/activities/youth/financing-youth-work>

Formmalno obrazovanje

Omladinski rad u Estoniji je nezavisan sektor (različit od socijalnog rada ili obrazovanja).

Sa 1,3 miliona stanovnika, Estonija je jedna od najmaloljudnijih članica Evropske unije. Kao i druge zemlje sa malim stanovništvom Estonija nema luksuz da izgubiti nijednu osobu. Estonci su naučili kako da prikupe talente širom zemlje. Četiri jednoroga to mogu dokazati (četiri najuspešnije estonske kompanije, prim.prev). Obrazovanje je u Estoniji veoma važna tema, a omladinski rad je prepoznat kao važan deo obrazovnog sistema. Stoga nije iznenađujuće da Estonija ima veoma jak formalni obrazovni sistem vezan za rad sa mladima.³⁵

Obuka omladinskih radnika/ca pokrenuta je 1992. godine, a do 2013. godine omladinski radnici/e su se obučavali u tri visokoškolske ustanove: Pedagoški seminar Univerziteta u Tallinnu (od 1992. godine), Viljandi akademija kulture Univerziteta u Tartuu (od 1995. godine) i Narva koledž Univerziteta u Tartu (od 2004). Univerzitet u Talinu takođe ima master studije o upravljanju omladinskim radom. Pitanja omladinskog rada i omladinske politike mogu se stoga i naučno istražiti. To pokazuje koliko Estonija ceni omladinski rad.

Cilj studija omladinskog rada na Univerzitetu u Talinu je razvijanje osnovnih znanja koja obezbeđuju veštine za upravljanje, usmeravanje, organizovanje i analizu omladinskog rada³⁶ i podršku sticanju kompetencija u oblasti omladinskog rada. Studenti/kinje stiču diplomu o visokom obrazovanju. Struktura studijskog programa ima svoje mesto, temelje, okruženje i metode, i organizacije omladinskog rada. Diplomci/ke na poslednjoj godini studija omladinskog rada spajaju se sa diplomiranim omladinskim radnicima/cama 6. nivoa. To im daje priliku da steknu iskustvo u oblasti.³⁷

[35] https://pjpeu.coe.int/documents/42128013/47262055/H4_Estonia.pdf/35c039ec-6c00-4c7e-8106-19ce70919e06

[36] https://ois2.tlu.ee/tluois/uus_ois2.tud_leht

[37] <https://www.tlu.ee/hti/noorsootoo>

Jedan od najvažnijih delova studija omladinskog rada na Narva koledžu Univerziteta u Tartu-u su samoocena, preduzetništvo i korišćenje digitalnih tehnologija.

Tokom studija studenti/kinje stiču detaljno razumevanje omladinskog rada.³⁸ Moduli nastavnog programa uključuju: mladi u društvu, osnove rada sa mladima, mladi u digitalnom društvu, samoinicijativa i preduzimljivost. Diplomski (bachelor) program nudi uz diplomu i profesionalni radni nivo 6.³⁹

Na Viljandi akademiji Univerziteta u Tartu-u nudi se stručno visoko obrazovanje (ravnopravno sa bachelor/diplomskim studijama) za edukatora u lokalnoj zajednici i edukatora za hobi aktivnosti. Po završetku nastavnog programa učenici/e znaju sadržaj i terminologiju iz oblasti kulture, obrazovanja i mladih.⁴⁰ Nastavni plan se sastoji na primer iz oblasti kulturnog obrazovanja, pedagogije, upravljanja slobodnim vremenom, administrativnog radnog modula i četiri modula specijalizacije iz dve oblasti: obrazovne aktivnosti - kreativne aktivnosti i primenjena drama, obrazovne aktivnosti - pustolovno obrazovanje i igre i simulacija. Nastavni plan obezbeđuje pravo za sticanje diplome profesionalnog zanimanja, nivo 6.

Kao što smo ranije naglasili, obrazovanje omladinskih radnika/ca u Srbiji leži u rukama organizacija civilnog društva. U prošlosti je rađeno nekoliko pokušaja uvođenja formalnog obrazovanja u omladinski rad, ali nijedan nije bio dovoljno održiv. Diplomске/bachelor studije Komunikolog - omladinski radnik u zajednici razvijen je u saradnji Centra za omladinski rad (organizacija članica NAPOR-a), Univerziteta Alfa i Univerziteta Jonkoping iz Švedske.

[38] <https://www.narva.ut.ee/et/1152184>

[39] https://www.is.ut.ee/pls/ois/!tere.tulemastleht=OK.BL.PU&id_oppekava=601&id_a_oppekava=5465&kordi_pealehel=1&systeemi_seaded=12,1,12,1,&viida%20kaudu=1&sessioon=0

[40] <https://www.kultuur.ut.ee/en/departments/culture/programmes/leisure-time-teacher>

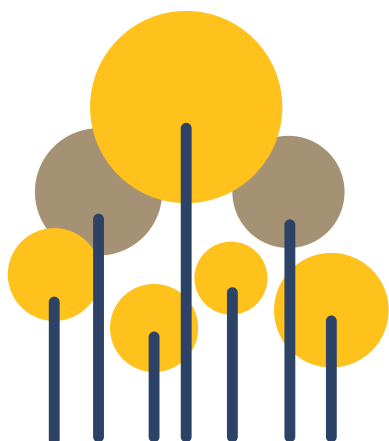
Samo jedna generacija upisala se 2007. godine i završila svoje studije. Master studije o omladinskom radu u zajednici razvijene su u okviru TEMPUS projekta na Univerzitetu u Novom Sadu i prva generacija upisana u školskoj godini 2012/2013.

Trenutno nema poziva naredne generacije studenata za ovaj kurs, što je verovatno posledica slabog interesovanja za ovaj program u prethodnim godinama. Trenutno postoji samo jedan izborni predmet - Uvod u omladinski rad na master studijama iz pedagogije.⁴¹

[41] http://www.napor.net/sajt/images/Dokumenta/youth_work_pathways-eng.pdf

DOBRA PRAKSA NA POLJU MLADIH U SRBIJI

Svrha ovog dela je da ukratko predstavi neke dobre prakse rada sa mladima u Srbiji iz oblasti mehanizama profesionalizacije omladinskog rada, etičkih i profesionalnih principa rada omladinskih radnika/ca i obezbeđivanja kvaliteta omladinskog rada u Srbiji. U nastavku teksta videćemo kako se ekosistem omladinskog rada u Srbiji bavi obrazovanjem i standardizacijom kvaliteta omladinskog rada i koja su dobra rešenja nastala iz toga.

Profesionalizacija omladinskog rada

S nedostatkom formalnog obrazovanja omladinskih radnika/ca u Srbiji, NAPOR je razvio profesionalne standarde za 3 profesionalna nivoa u omladinskom radu: omladinski lider/ka, omladinski radnik/ca i specijalista/kinja za omladinski rad.

Pored toga, NAPOR je razvio nastavne planove za obrazovanje omladinskih lidera/ki i omladinskih radnika/ca, zasnovane na neformalnom obrazovanju sa jakom praktičnom komponentom. Još uvek ne postoje nastavni programi za treći nivo, jer dokument zahteva univerzitetsku diplomu za specijaliste/kinje u radu sa mladima.

Nastavni programi za oba nivoa sastoje se od 5 (za omladinske lidere/ke) ili 4 (za omladinske radnike/ce) „teorijskih“ modula, gde su polaznici/e upoznati sa osnovnim konceptima omladinskog rada i razvijaju kompetencije važne za njihovo buduće zvanje. Moduli se organizuju u kombinaciji online učenja i direktnog rada sa grupom učesnika/ca, sa specifičnim zadacima nakon svakog od modula (u obliku eseja, malih projekata, planova aktivnosti itd.). Pored modula, polaznici imaju obavezan praktični rad sa mladima u svojim organizacijama, koji uključuje kreiranje programa sa i za mlade, njegovu realizaciju kroz 25 do 30 sastanaka sa grupom, praćenje, evaluaciju i izveštavanje. Čitav praktični rad nadgledaju iskusni omladinski radnici/e, koji je zaduženi za mentorisanje procesa učenja učesnika/ca tokom čitavog obrazovnog programa.

Module sprovode omladinski radnici/e iz prethodno licenciranih organizacija članica NAPOR-a, kako bi se osigurao kvalitet obrazovnog programa i podržale organizacije članice u njihovom profesionalnom razvoju. Tokom čitavog puta učenja (moduli, eseji i zadaci, praktični rad) osobu koja prolazi kroz program mentorišu iskusni omladinski radnici/e-mentori koji daju stalne povratne informacije i koji podržavaju proces učenja.⁴²

Takođe postoji mehanizam za validaciju stečenih kompetencija u radu sa mladima za omladinske lidere/ke i omladinske radnike/ce, koji omogućava ljudima koji već imaju veliko iskustvo u radu sa mladima da steknu sertifikat bez praćenja celog procesa obrazovanja.

Međutim, iako je od 2019. godine zvanje zvanično priznato od strane države (u 2019. godini omladinski radnik je zvanično svrstan u nacionalni okvir kvalifikacija u Srbiji) omladinski lider/ka i specijalista/kinja za omladinski rad nisu klasifikovani u registru i nema zvaničnih otvaranja za omladinske radnike/ce u državnim institucijama. Omladinski radnici i dalje uglavnom rade u organizacijama civilnog društva.

[42]http://www.napor.net/sajt/images/Dokumenta/youth_work_pathways-eng.pdf

Etika u omladinskom radu

Savet za etička pitanja je telo NAPOR-a koje osigurava da se Etički kodeks⁴³ u omladinskom radu se poštuje i promovira. Etički kodeks je dokument koji definiše etičke i profesionalne principe rada omladinskih radnika/ca u Srbiji. Svaka organizacija članica NAPOR-a i svaki omladinski radnik/ca (i lider/ka) koji je sertifikovan od NAPOR-a obvezuje se na njihovo poštovanje.

Komisija za etiku ima mandat da adekvatno odgovori u slučaju kršenja Etičkog kodeksa, kroz davanje preporuka organizacijama članicama, kao i davanjem mišljenja organizacijama koje nisu članice NAPOR-a. Komisija za etiku kontinuirano radi na promociji etike u radu sa mladima, među omladinskim radnicima/cama, mladima i njihovim roditeljima i donosiocima odluka, osiguravajući etiku radnih praksi mladih u Srbiji. Savet za etička pitanja ima 5 članova koji su izabrani na Generalnoj skupštini NAPOR-a na mandat od dve godine. Uloga Etičkog odbora bliže je definisana u dokumentu "Etika od postera do prakse"⁴⁴, priručniku za razumevanje i praktično sprovođenje Etičkog kodeksa u omladinskom radu.

U estonskoj praksi ne postoji takvo telo zaduženo za promociju i regulisanje poštovanja etičkih principa u omladinskoj radnoj praksi, a jedna od preporuka učesnika/ca je da se dodatno istraže mogućnosti prilagođavanja ove NAPOR-ove prakse.

[43]<http://www.napor.net/sajt/images/Dokumenta/Etiki-kodeks-u-omladinskom-radu.pdf>

[44]http://www.napor.net/sajt/images/Dokumenta/prirucnik_o_etici_u_omladinskom_radu.pdf

Kvalitet programa omladinskog rada

U Srbiji standardizacija kvaliteta rada sa mladima opet počiva na civilnim organizacijama. Od 2010. godine, kada je NAPOR izradio i usvojio dokument: „Osiguranje kvaliteta programa rada sa mladima“ sprovodi se proces akreditacije

u omladinskom radu. Ovaj dokument je set od 8 standarda koji pokrivaju različite aspekte programa omladinskog rada, koje bi svaki program omladinskog rada, ili drugim rečima svaka građanska organizacija, trebalo da ispunjava.

Mehanizam akreditacije je obavezan za organizacije članice. To uključuje samoprocenu i procenu tima akreditora - osoba sa iskustvom u radu sa mladima i naprednim veštinama nadzora.

Konačno organizacije koje prođu proces dobijaju sertifikat Akreditovane organizacije za sprovođenje i promociju ⁴⁵ standarda kvaliteta u omladinskom radu, čime NAPOR garantuje njihovu otvorenost i spremnost da stalno rade na promociji svojih omladinskih radnih programa. Ipak, najvažnija stvar u procesu je da građanske organizacije steknu znanje kako da poboljšaju svoju praksu rada sa mladima.

Pored toga, još jedna korist je što Ministarstva omladine i sporta uvažava NAPOR akreditacije tokom evaluacije projekata na godišnjim otvorenim pozivima za udruženja. Do sada se više od 50 organizacija uključilo u proces akreditacije, od kojih neke već kontinuirano rade više od 9 godina na poboljšanju svog programa rada za mlade kroz proces reakreditacije.

[45] <http://www.napor.net/sajt/index.php/sr-yu/medjunarodni-projekti/about-napor>

ZAKLJUČCI

Autori su predstavili glavne teme i prakse iz srpske i estonske realnosti omladinskog rada, koje su predstavljene i razmatrane u okviru projekta. Opšta ideja ovog dokumenta nije pružanje odgovora, već informisanje/predstavljanje zaključaka i stvaranje prostora za dalju diskusiju u oblasti.

Stoga vas pozivamo da aktivno doprinesete njegov produžetak, postavljanjem pitanja o važnim problemima i korišćenjem gore pročitano za dalje istraživanje, razgovore i zagovaranje. Onda, nadamo se, ovo neće biti samo još jedan realizovani projekat i izrađen dokument o politici, već i osnova za dalje i uspešnije radne priče za mlade.

Nacionalna Asocijacija Praktičara/ki Omladinskog Rada (NAPOR)

Januar 2020.

Autori:
ANA PECARSKI
DENIZ HOTI

"Podrška Evropske komisije za proizvodnju ove publikacije ne predstavlja podršku sadržaja koji odražava stavove samo autora i Komisija ne može biti odgovorna za bilo kakvu upotrebu koja se može koristiti od informacija sadržanih u njima."